

незалежності спромоглося на масову акцію за незалежний суд! – все це передумови провалу української правозахисної політики. А ще до цього треба додати збережений олігархічний режим, відсутність народовладдя в нинішній Україні, що і зумовлює відсутність правовладдя, а, отже, не ефективну правозахисну діяльність.

Реальний захист прав людини мало цікавив наших правників-науковців до тепер, до цього часу акцент робився на законодавчому закріпленні цих прав, оскільки глибинно не було усвідомлено цієї проблеми із-за догматичності законницького мислення, а віра у всесильність букви «закону» була безмежною. Проте ця філософія потерпіла фіаско. Пора у філософії правового захисту зміщувати акценти, робити інтелектуально-мисиннєву ревізію, мислити усвідомлено і відповідально.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Малахов В.П. *Мифы современной общеправовой теории*. Москва: ЮНИТИ. 2013. 151 с.

УДК 94:355.425.4

Вівчаренко О. А.

заступник директора Навчально-наукового юридичного інституту, професор, доктор юридичних наук, заслужений юрист України

УКРАЇНА В ПЕРІОД НОВІТНЬОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ВІДРОДЖЕННЯ В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ

В житті кожного народу бувають часи, коли колективна воля всієї людності прагне досягнути якогось одного бажання; коли весь народ проймається однією великою ідеєю, до найвищого ступеня напружує свою духовну міць, вщерть переповнюється ентузіазмом, що вже межує з фанатизмом. В ті великі і разом величні часи, якими знаменується доба нового відродження нації, - народ творить своїх героїв. І нещаслива та нація, у якої в подібний час не з'явиться такий ватажок, що він не був би цілковитим втіленням душі народної й не відчував би чітко й ясно кожного удару пульса своєї нації.

То отара без пастуха, то – стихія, що нею не керує розум; через те і нація та стає нездатною до самостійного творчого життя, бо тільки холодний розум перетворює в цінність руйнуючу силу стихії.

Історія українського народу має багато блискучих сторінок, одведених заслуженим національним героям, що для своєї доби були справжнім символом колективних змагань народів.

У державотворчі періоди української історії важливого значення набувають проблеми гармонізації етнонаціональних і соціально-правових аспектів суспільного життя. Зрозуміло, що у своїй парадигмальній єдності вони визначають вектор розвитку суспільства і держави. Саме в цій системі координат знаходиться відповідь на питання про характер, соціальну, правову, економічну, політичну і культурну сутність української держави, тут сходяться інтереси прихильників демократії, соціальної чи національної держави, відкритого громадянського суспільства, тут слід шукати платформу і реальні механізми консолідації суспільства.

Між тим в Україні, як в минулому, так і тепер, певною проблемою співвідношення громадянського і національного, спостерігається гостра боротьба як на політичному, так і науково-теоретичному рівнях. Сучасний стан проблеми характеризується наявністю багатьох політизованих концепцій, різноманітністю визначень української національної ідеї та громадянського суспільства.

Принцип верховенства права відображає політичний ідеал «правління права» а не окремих індивідів або корпорацій. Цей термін виник для вирішення фундаментальної проблеми конституційного права – здійснення належного контролю за державним примусом щодо індивідів та боротьби, зокрема й правовими засобами, з різноманітними проявами державного свавілля [1, с. 52].

Принцип верховенства права все активніше проникає до правової системи України, однак, на цьому шляху він стикається із різноманітними труднощами як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру. По-перше, в національному праворозумінні продовжує домінувати позитивістський підхід. По-друге, в українській юридичній практиці та юридичній науці відсутнє його єдине (спільне) розуміння. Причому діапазон думок тут надзвичайно широкий - від ототожнення принципу верховенства права з традиційним для колишнього радянського правознавства принципом верховенства закону (англійське словосполучення *rule of law*, як відомо, іноді не зовсім коректно перекладають як «верховенство закону») до розуміння принципу верховенства права як виключно верховенства справедливості й розуму [2, с. 5].

Попри таку розбіжність у поглядах, можна вважати, що принцип верховенства права є сукупністю морально-правових цінностей, відповідно до яких мають регулюватися відносини в демократичному суспільстві, вирішуватися питання життєдіяльності людей, розглядатись справи у судах [3, с. 94].

Основне призначення принципу верховенства права полягає в забезпеченні свободи та прав людини, причому, насамперед, у її відносинах з державною владою та державними органами. Ідея *rule of law* з самого початку свого становлення була спрямована проти тиранії і свавілля монархічних режимів та авторитаризму, які часто використовували формальний закон для досягнення антиправових цілей. Її метою було «зв'язати» державну владу правом, встановивши надійний правовий заслін її необґрунтованому втручання у життя

людей, створивши необхідні правові механізми для реалізації та захисту прав і свобод людини [4, с. 6].

Тому мета верховенства права – це не просто формальне забезпечення порядку, передбаченого законами та іншими нормативними актами, встановленими державою, а утвердження такого правопорядку, який обмежує абсолютизм державної, передусім виконавчої, влади, ставить її під контроль суспільства, створюючи для цього відповідні правові механізми. Інакше кажучи, навіть бездоганний, з точки зору юридичної техніки, закон не завжди є панацеєю верховенства права. Звідси випливає перший і загалом таки майже безперечний висновок: самостійного значення, відмінного від принципу верховенства закону, принцип верховенства права набуває тоді, коли право розглядається як явище, яке не міститься виключно в законах та інших нормативних актах, тобто коли має місце теоретичне і практичне розуміння права і закону [5, с. 151].

Принцип верховенства права доцільно розглядати принаймі в двох аспектах.

По-перше, в широкому значенні – як принцип правової організації державної влади в суспільстві, так би мовити, у сенсі «верховенства права над державою»

По-друге, у вузькому розумінні, а саме у контексті співвідношення однорідних правових категорій – права та закону в системі регулювання суспільних відносин, їх ролі та місця в забезпеченні правопорядку, тобто у сенсі «верховенства права над законом»

Таким чином, принцип верховенства права має фундаментальне значення для формування та функціонування демократичної системи розвитку всіх без винятку галузей національного права та законодавства. Основне його призначення полягає в забезпеченні свободи та прав людини, причому, насамперед, у її відносинах з державною владою та державними органами. Верховенство права слід розглядати як принцип правової організації державної влади у суспільстві, який полягає у пануванні права над державою. У цьому сенсі право розглядається автономним явищем відносно держави й саме тому здатним до її обмеження. Право необхідно розуміти як спосіб захисту прав і свобод людини, рівність громадян, яке опорядковує їх відносини на засадах розумності та справедливості, консолідуючи таким чином інтереси приватних осіб і держави.

Проблеми формування в Україні досконалої правової системи ґрунтуються на формуванні державного управління, державної структури та його механізму, в тому числі, розбудови правової держави в Україні.

Загальновідомо, що «правова держава» – це ідеальний тип держави, вся діяльність якої підпорядкована праву. Головним призначенням правової держави є максимально повно забезпечити юридичними засобами охорону і захист прав людини та громадянина. Отже, правова держава – це така суверенна, політико-територіальна організація державної влади, що функціонує в державному, демократичному суспільстві на підставі соціально справедливого права і в якій на його основі реально забезпечується здійснення

прав, свобод, законних інтересів людини і громадянина, окремих груп людей і громадянського суспільства в цілому, де держава і людина несуть взаємну відповідальність, згідно з правовим законодавством [6, с. 212].

На сьогодні питання правової держави є досить актуальним і особливу увагу привертає до себе з тієї причини, що існує багато різних неузгоджень та прогалин в діяльності української держави та її влади, і саме це змушує все частіше розмовляти юристів, політиків, науковців та взагалі громадян України щодо так званого «не правового характеру» нашої держави. Це пояснюється невиконанням чи неналежним виконанням, недотриманням тих принципів правової держави, на які яких зосереджена увага даної статті. Слід особливо підкреслити, що формування та функціонування правової держави в нашій та будь-якій іншій державі світу передбачають встановлення не тільки формального, а й реального панування закону, дотримання його основних принципів у всіх сферах життя суспільства, розширення сфери його прямого, безпосереднього впливу на суспільні відносини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Шевчук С. Доктрина верховенства права та конституціоналізму: історична генеза і співвідношення. *Право України*. 2010. №3. с. 52.
2. Верховенство права. Законодавчий бюлетень. Київ, 2005. с. 5.
3. Ткачук П. Застосування принципу верховенства права судами конституційної та загальної юрисдикції. *Вісник Конституційного Суду України*. 2005. №5. с. 94.
4. Верховенство права. Законодавчий бюлетень. Київ, 2005. с.-5-6.
5. Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. Харків: Право, 2008. Т. 1. с. 151.
6. Юридична енциклопедія: в 6 т./ Редкол.: Ю.С. Шемчушенко та ін.. Київ, 2003. Т. 5. П-С. 736 с.

УДК 351.746:007

Грубінко А.В.

*д.і.н., професор, професор кафедри
теорії та історії держави і права
Західноукраїнського
національного університету*

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЛІТИКИ КІБЕРБЕЗПЕКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Гарантування міжнародної інформаційної безпеки та кібербезпеки як її складової залишається одним із стратегічних завдань діяльності ЄС. Через